

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA SAVOD O'STIRISH DARSLARINI
SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK
TEXNOLOGIYALAR VA DIDAKTIK O'YINLARNING AHAMIYATI**

Mamajonova Mushtariy Bahodirjon qizi,
ADPI 1-kurs magistranti

Annotatsiya:

Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim savod o'stirish darslarini samaradorligini oshirishda pedagogik texnologiyalar va didaktik o'yinlarning ahamiyati haqida batafsil ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich, pedagogik texnologiya, didktik, faoliyat, aqliy, bolalar.

Boshlang'ich sinflarda o'tiladigan savod o'stirish darslari o'z mohiyati, maqsad va vazifalariga ko'ra ta'lim tizimida alohida o'rin tutadi. Negaki ularning zaminida savodxonlik va axloqiy-ta'limiy tarbiya asoslari turadi. Shu uchun ham boshlang'ich ta'limda o'qish darslariga o'quvchilar qiziqishini oshirishga alohida e'tibor berish lozim. Chunki bolalar boshlang'ich sinflardan oq dars degan muqaddas so'zdan hafsalalari qolmasliklari kerak. Boshlang'ich sinf o'qish darslarini samaradorligini oshirishning eng muhim omillaridan biri – darslarda pedagogik texnologiyalardan, an'anaviy va noan'anaviy metodlardan samarali foydalangan holda darslarni to'g'ri tashkillashtirish va o'quvchilarni fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishdir. O'quvchilarning o'qish darslariga bo'lgan qiziqishlarini oshirish dars samaradorligini ta'minlashda darslarda foydalaniladigan qiziqarli mashqlar, didaktik o'yinlar pedagogik texnologiyalarning ahamiyati kattadir. Didaktik o'yinlar, pedagogik texnologiyalarni o'quvchi faoliyatini oshirish va jadallashtirishga asoslangan. Ular o'quvchi shaxsidagi ijodiy imkoniyatlarni ro'yobga chiqarish, aniqlash va amalga oshirishda katta ahamiyatga ega. Keyingi paytlarda ta'lim-tarbiya nazariyasi va amaliyotida jiddiy o'zgarishlar ro'y berdi. Natijada avvallari an'ana bo'lgan ta'lim jarayonida qo'llanadigan metodlar o'rniga yangi zamonaviy pedagogik texnologiyalarga asoslangan interfaol metodlar kirib kela boshladi. Mavzularning o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishi va ularning mustaqil fikr yuritishlariga undash bevosita o'qituvchi faoliyatiga bog'liqdir. Zero, yangi ta'lim standartlarini o'zlashtirish kafolati yangicha zamonaviy metodlarni qo'llashni talab etadi. Zamonaviy ta'limni tashkil etishga qo'yiladiga muhim

talablardan biri ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarf etmay, qisqa vaqt ichida yuksak natijalarga erishishdir¹

Didaktik o'yinlarning asosiy turlari: intellektual (aqliy) va harakatli hamda aralash o'yinlardan iborat. Bular o'quvchilarda aqliy, jismoniy, ahloqiy, ma'naviy, ma'rifiy, psixologik, estetik, badiiy, tadbirkorlik, bunyodkorlik, mehnat, kasbiy ko'nikmalarini rivojlanishiga yordam beradi. Didaktik o'yinlar intellektual metodlarning tarkibiy qismlaridan biri sifatida o'quvchini ichki imkoniyatlarini ishga tushirishga, o'ylashga, erkin fikr yuritishga, muloqotga, ijodkorlikka yetaklaydi. Didaktik o'yinlar, butun sinf ishtirok etganda bolalar o'rtasida o'zaro hamkor bo'lib ishlash, o'z-o'zini boshqararish, diqqatni oshirish, tez tushunish va savollarga tez javob berish va boshqa tarbiyaviy xususiyatlarini oshirishda katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Didaktik o'yinlar, o'quvchining o'qituvchiga nisbatan yotsirash xislatlarini kamaytiradi. Natijada o'qituvchi bolaga do'stga, u yoki bu masalani hal qilishda hamkorga aylanadi. Didaktik o'yinlar o'zining shakli jihatidan asosan bog'chada o'ynaladigan ijodiy o'yinlardan ham, o'qituvchi o'zi hikoya qilib berish yo'li bilan tushuntiradigan va o'quvchilarni birma-bir so'rab chiqish natijasida mustahkamlanadigan o'yinlardan ham har tamonlama farq qiladi. Didaktik o'yinlar o'qitish vazifasiga xizmat qiladi va qiziqarli, maroqli, tushunarli darajada olib boriladi. Bolalar g'olib chiqish maqsadida bor kuchi bilan mashq qiladilar. Didaktik o'yinlar ta'limning ko'rgazmaliligini, o'qituvchining nutqini va bolalar harakatini o'z ichiga oladi, buning natijasida idrokda (ko'rish, eshitish, teri sezgisi belgilarida) birlik tug'iladi. Bu esa o'qituvchining aytganlarini bolalarning o'ylab olishiga va o'sha aytilganlarni ifodalab berishlariga, ya'ni didaktik o'yinlar qoidalarini o'quvchilarning o'zlari bajarishlariga imkon beradi. Didaktik o'yinlarning boy tarzda tuzilish xususiyatlari o'quvchilar faoliyatini tahlil qilish imkoniyatini beradi. Shuning uchun ham barcha bolalar o'yin vaqtida qiziqish bilan harakat qiladilar. Didaktik o'yinlar bolaning his-tuyg'usiga ta'sir etib, unda o'qishga ijobiy munosabat va qiziqish xislatini tarkib toptiradi. Bolalar o'yinni qiziqish bilan bajaradi. O'yin boshlanishini esa sabrsizlik bilan kutadilar, ularning ongida beixtiyor ertangi o'quv kunining quvonchli manzarasi gavdalanadi. Har bir didaktik o'yinda ko'pchilik bolalar yoki butun bir sinf o'quvchilari ishtirok qiladi. Tajriba shuni ko'rsatadiki, didaktik o'yinlar hamjihatlik va intizomlilikni tarbiyalashga yordam beradi, chunki har bir o'yin

---

¹ "Science and Education" Scientific Journal 928-bet

g'alaba qozonishga intilish bilan bog'liq bo'lib, o'yin shartlari va qoidalariga qat'iy va izchil rioya qilishni talab etadi. "Kim aniqroq va tezroq", "Bo'sh kelma", "Eng yaxshi hisobchi", "Kim turgan saf yaxshiroq", "Doiraviy misollar", "Zanjircha", "Narvoncha", "Qaysi surat bekitildi?", "Jadvalni qidirib top", "Nimani taqillatdim?", "Jim", "Bilmasvoyning xatolari", "Bu qaysi shakl?", "Zukkolar", "Zinadan tushing", "Topishmoqlar", "Zigzag", "Moychechak", "Fikrni davom ettir", "Bo'g'inlar", "Teatr", "Sonli jadvallar", "Qiziqarli kvadratlar", "Bolalar bog'chasida", "Mehmondorchilikda", "Kim epchil?", "Bilgan kishi sanashni davom ettiraversin", "Ko'rganni eslab qolish diktanti" singari o'yinlarni o'tkazish paytida o'quvchilar sinf xonasida jimjitlik bo'lishiga o'quvchilarning o'zlarini tuta bilishlariga, partadan tovush chiqarmay turib, oyoq uchida doskaga chiqa olishlariga, joylariga osoyishtalik bilan qaytib kelib o'tirishlariga, tovushlarni diqqat bilan tinglashlariga, raqamlarga zehn bilan qarashlariga erishadilar.

Xulosa qilinib aytganda, yuqorida keltirilgan didaktik o'yinlardan samarali foydalanish orqali, darslarini qiziqarli, mazmunli tashkil etib, o'quvchilar bilimida yuqori ko'rsatkichlarga, shuningdek sinfidagi past o'zlashtiruvchilarning darsning faol ishtirokchiga aylanishiga ham erishish mumkin. O'quvchi asosiy harakatlantiruvchi kuchdir, o'qish, chizmalar chizish, bir-biri bilan do'stona munosabatda bo'lish, oldida turgan muammolarni hal qilishda bir-birlariga yordam berish ularning asosiy vazifasidir. Har qanday interfaol usul o'quvchilarni to'g'ri va maqsadli ishlatganda mustaqil fikrlashga o'rgatadi. Yangi pedagogik texnologiya — bu o'qituvchi asosiy javobgar shaxs bo'lgan ta'lim tizimining ratsional usullarini ishlab chiqaradigan jarayon. Chunki uning asosiy vazifasi o'quvchilarga tezkor, aniq va tushunarli tarzda ma'lumot berishdir. Har bir o'qitish tizmining shakllari, uslublari davr talablariga mos ravishda o'zgarishi shart.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "Science and Education" Scientific Journal // 2022 928-bet
2. G'afforova T. Boshlang'ich ta'limda zamonaviy texnologiyalar. Qarshi: Nasaf, 2009.
3. G'ulomov A., Ne'matov X. Ona tili ta'limi mazmuni. –T. 1995 y